Förändringar i Tk:s lista

Rapport 12 från Taxonomikommittén

Här presenteras några av de senaste besluten inom BirdLife Sveriges Taxonomikommitté. Den fullständiga rapporten, inklusive referenser, finns på birdlife.se/tk, liksom en uppdaterad Västpalearktislista (VP7).

TEXT *Erling Jirle, Gustav Asplund, Markus Lagerqvist, Tommy Tyrberg och Johan Fromholtz*

Släktet *Anas* splittras

Flera genetiska studier har visat att *Anas*-änderna inte står varandra närmast. Istället är en grupp av dessa närmare besläktad med sydamerikanska udda arter såsom ångbåtsänder (*Tachyeres*). Ett alternativ skulle vara att infoga de senare i *Anas*, men dessa är mycket annorlunda till utseendet och förgreningarna i hela gruppen är i paritet med flera andra släkten i familjen. Ledande världslistor har därför valt att dela upp *Anas*. Taxonomikommittén (Tk) har länge avvaktat för att bibehålla stabilitet men följer nu efter. Gulkindad kricka placeras som ensam art i ***Sibirionetta***, årta, blåvingad årta och skedand lyfts ut till ***Spatula*** och bläsänderna samt snatterand och praktand lyfts ut till det egna släktet ***Mareca***. De senare utgör visserligen en systergrupp till resten av *Anas*, men utvecklingslinjen är förhållandevis gammal och morfologin avvikande.

Två nya måsfåglar

Amerikanska underarten av fiskmås urskiljs som egen art, **kortnäbbad mås** *Larus brachyrhynchus*. Detta grundar sig på geografisk isolering samt skillnader i genetik, läten och dräkt. Fåglarna skiljer sig morfologiskt i flera avseenden jämfört med övriga underarter, bland annat vingspetsteckningen. Den har också tydligt kortare näbb och är minst av alla. Det finns ett fynd i VP; på Azorerna 2003.

Genetiska studier visar också att västafrikanska underarten av kungstärnan står närmare iltärnan än amerikanska kungstärnor. Tk urskiljer den därför som en egen art, **guineatärna** *Thalasseus albididorsalis*. Jämfört med kungstärnan i begränsad mening är guineatärnan mindre och ljusare, med slankare och gulare näbb. Båda arter är tillfälliga gäster i Europa.

FOTO: STEFAN OSCARSSON

Gulkindad kricka blir ensam art i släktet *Sibirionetta*.

FOTO: MAGNUS HELLSTRÖM

Kortnäbbad mås – fiskmåsens amerikanska kusin.

FOTO: KRISTIAN STÅHL

Mindre albatross kvarstår på Sverigelistan även efter att arten delats upp.

Fler albatrosser

Albatrossernas taxonomi har länge varit omdebatterad. Geografiskt isolerade taxa gör det svårt att testa om små skillnader i genetik, dräktkaraktärer och morfologi är reproduktivt isolerande. Dock finns allt fler exempel på andra havsfåglar där evolutionärt unga och utseendemässigt snarlika taxa beter sig som goda arter. Närbesläktade albatrosser har även påträffats på samma häckningsöar utan att hybridisera. En allt större konsensus har också nåtts mellan de ledande världslistorna och andra experter på havsfåglar. Nu revideras därför taxonomin.

Vandringsalbatross delas upp i:
- vandringsalbatross *Diomedea exulans*
- **antipodalbatross** *D. antipodensis*, med underarterna *antipodensis* och *gibsoni*
- **amsterdamalbatross** *D. amsterdamensis*
- **tristanalbatross** *D. dabbenena*

Svartbrynad albatross delas upp i:
- svartbrynad albatross *Thalassarche melanophris*
- **campbellalbatross** *T. impavida*

Gråkindad albatross delas upp i:
- gråkindad albatross *T. cauta*, med underarterna *cauta* och *steadi*
- **chathamalbatross** *T. eremita*
- **salvinalbatross** *T. salvini*

Mindre albatross delas upp i:
- mindre albatross *T. chlororhynchos*
- **gulnäbbad albatross** *T. carteri*

De som påträffats i VP är tristanalbatross, svartbrynad albatross, gråkindad albatross och mindre albatross.

Släktesförändring bland stormsvalorna

Flera studier visar att stormsvala, placerad som ensam art i *Hydrobates*, är genetiskt

TERMER | Genetiskt språk

Det språk som används inom genetik och när det gäller artbildning innehåller många termer som kan vara svåra att förstå. För förklaring av termer som sympatrisk utbredning, allopatrisk utbredning, parafyletisk, klad, fenotyp, assortativ parning, abiotisk m.fl. se www.birdlife.se/tk/ordlista.

FOTO: MAGNUS ULLMAN

Det kan vara läge att spana efter gulnäbbad glada i Falsterbo framöver.

FOTO: RICHARD EK

Boydliran på Kap Verde splittas ut från den mer vidspridda makaronesiska liran.

FOTO: RICHARD EK

På Azorerna häckar azorstormsvalan under annan tid av året än den närbesläktade oceanlöparen.

inbäddad i *Oceanodroma*, med exempelvis klykstjärtad stormsvala. Alla världslistor placerar dem därför numera i ett och samma släkte, där *Hydrobates* har prioritet. Åldern på kladerna kan vara ett argument för att istället dela upp *Oceanodroma* i flera släkten, men Tk väljer att följa världslistorna för konsensus. Det resulterar i att namnet för klykstjärtad stormsvala justeras, från *Oceanodroma leucorhoa* till ***Hydrobates leucorhous***.

Oceanlöpare flera arter

Artbildning sker vanligen genom att populationer skilts åt geografiskt, men denna åtskillnad kan även ske i tid, så kallad allokroni. På Azorerna häckar två olika populationer av oceanlöpare skilda tider på året. Praktiskt taget inget genflöde sker dem emellan och de svarar inte på varandras läten, som också skiljer sig. Även små skillnader i ruggningsmönster, föda, morfologi och fjäderdräkt har upptäckts, där sommarhäckarna är mindre, med relativt litet huvud, liten näbb, längre vingar och i genomsnitt längre och mer kluven stjärt. Beståndet håller sig också till skillnad från vinterhäckande fåglar nära Azorerna året runt.

Genetiska studier visar också att populationen på Kap Verdeöarna (*jabejabe*) utgör en egen utvecklingslinje i förhållande till andra populationer av oceanlöpare. Lätena skiljer sig även och i experiment svarade fåglar i Kap Verde kraftigt på läten från den egna populationen, men svagt eller inget på läten från andra bestånd. Sammantaget väljer därför Tk att dela upp oceanlöparen i tre arter: oceanlöpare *Hydrobates castro*, **azorstormsvala** *H. monteiroi* och **kapverdestormsvala** *H. jabejabe*.

Makaronesisk lira delas upp

Till makaronesisk lira förs idag två underarter; *baroli* som häckar på Azorerna, Desertasöarna, Selvagensöarna och Kanarieöarna och *boydi* på Kap Verde. Baserat på små men signifikanta skillnader i läten, dräktkaraktärer och morfologi samt genetiska skillnader motsvarande andra erkända liror ges de två underarterna artstatus. Fossil från de båda kan också skiljas osteologiskt, vilket visat att *boydi* tidigare även häckat på Bermuda. Den i makaronesiska övärlden mer vidspridda *baroli* behåller namnet makaronesisk lira, medan *boydi* får namnet **boydlira** *Puffinus boydi*.

Nya skarvsläkten

Skarvarna har på grund av liknande utseende alla traditionellt placerats i ett och samma släkte, *Phalacrocorax*. Sedan tidigare har de små arterna brutits ut till egna släktet *Microcarbo*, däribland dvärgskarven, men senare studier visar att även i begränsad mening består *Phalacrocorax* av mycket gamla utvecklingslinjer. Toppskarven uppskattas ha divergerat från sina närmaste släktingar för hela 9–11,2 miljoner år sedan och lyfts därför ut till ett eget släkte, där *Gulosus* har prioritet. Vidare bildar nordamerikanska öronskarven en klad med bland annat den flygoförmögna galápagosskarven och får släktesnamnet *Nannopterum*.

Gulnäbbad glada erkänns som egen art

I den första heltäckande studien av bruna gladans olika underarter konstateras att fåglar i Afrika samt på östra Arabiska halvön utgör en distinkt klad väl skild från övriga. Grupperna separerade ungefär samtidigt som brun och röd glada, mot slutet av mellersta pleistocen. Brun glada delas därför upp i två arter: brun glada *Milvus migrans* (med underarterna *migrans*, *lineatus*, *govinda*, *formosanus* och *affinis*) och **gulnäbbad glada** *M. aegyptius* (med underarterna *aegyptius* och *parasiticus*). Jämfört med brun glada i begränsad mening har gulnäbbad glada just gul näbb men även smalare och spetsigare vingar. Stjärten är något slankare och mer kluven, alltså mer likt röd glada, medan fjäderdräkten är mer enfärgad.

Ny uggleart i VP

I samband med att södra delen av Arabiska halvön utforskats mer har man uppmärksammat att den fläckuv som finns där skiljer sig markant från de fåglar som finns i Afrika. Förutom tydliga morfologiska skillnader skiljer sig lätet kraftigt åt. Fåglarna på Arabiska halvön är dessutom något mindre, med mindre kontrasterande fjäderdräkt både på bröstet och ryggen samt med gul iris. Lätet är ett distinkt dubbelläte; det första långt, det andra i samma tonhöjd men dallrande. Från den afrikanska fläckuven urskiljs därför **arabuv** *Bubo milesi*.

Flera förändringar bland lärkorna

Nya studier visar att sandlärkan ligger inbäddad i dvärglärkan. Komplexet kan delas in i fyra utvecklingslinjer som skildes åt för åtminstone två miljoner år sedan. Trots små skillnader i fjäderdräkt och morfologi skiljer de sig åt i läten, sångflykt, ekologi och flyttbeteende. Åtminstone tre av dessa klader häckar mer eller mindre sympatriskt. Tk urskiljer dem därför som fyra arter:

- **sidenvägsdvärglärka** *Alaudala cheleensis*, med underarterna *leucophaea*,

FOTO: MARTIN ALEXANDERSSON

Dvärglärkan i Vuollerim dna-testades och kan komma att godkännas som landets enda fynd av den nya arten turkestandvärglärka.

seebohmi, *tuvinica* och *cheleensis*). Utbredningsområdet i stort stämmer överens med handelsleden Sidenvägen.

- **medelhavsdvärglärka** *A. rufescens*, med underarterna *rufescens*, *apetzii* och *minor*.
- **turkestandvärglärka** *A. heinei*, med underarterna *heinei*, *aharonii* och *persica*.
- sandlärka *A. raytal* kvarstår som art, men tilldelas nya namnet **sanddvärglärka** för att tydliggöra släktskapet.

Inte heller hos korttålärkan står de olika populationerna varandra närmast. Den östligaste, *dukhunensis*, divergerade från västliga korttålärkor för hela 5–6 miljoner år sedan och är närmare släkt med höglandslärkan. Från korttålärka i begränsad mening skiljer den sig även kraftigt i sång och ruggningsmönster. Den urskiljs därför som egen art, **mongolisk korttålärka** *Calandrella dukhunensis*. Inga säkra fynd finns ännu i VP, men den kan mycket väl vara förbisedd.

Sibirisk hussvala ny art

Från hussvala urskiljs den östliga underarten som en egen art, **sibirisk hussvala** *Delichon lagopodum*. Denna har mer vitt på övergumpen, längre upp på ryggen och längre ned på övre stjärttäckarna än hussvala samt betydligt grundare kluven stjärt. Jämfört med orienthussvala *D. dasypus* är den något större och stjärten är istället djupare. Kontaktlätet är mörkare, längre och rakare än hos de två andra arterna. Vidare häckar den sympatriskt, det vill säga i samma område utan blandpar, med hussvala väster om Bajkalsjön och orienthussvala i Primorje en region vid Stilla havskusten i östligaste Ryssland.

FOTO: MAGNUS HELLSTRÖM

Det gäller att plugga på karaktärerna så inga sibiriska hussvalor flyger förbi obemärkt.

FOTO: RON KNIGHT/WIKIMEDIA COMMONS

Atlasstenskvättan, som många sett i Marocko, får nu artstatus.

Streckad prinia delas upp

Nya studier visar att streckad prinia består av två grupper som skiljer sig åt i sång, mitokondrie-DNA, dräkt och morfologi. Den ena gruppen finns i sydväst från Egypten genom Somalia till Arabiska halvön, den andra i nordöst från Turkiet till Sydasien, men även på sydöstra Arabiska halvön. Fåglar i sydväst är något större och mer kortstjärtade, med tydligare mörka fläckar på stjärtens undersida men svagare bandning på ovansidan av stjärten. De sjunger också med klart åtskilda korta fraser, medan sången hos nordöstliga fåglar flyter samman i en serie. Skillnader i mitokondrie-DNA tyder på att de skildes åt för hela 2,2 miljoner år sedan. Tk delar därför upp arten i två:

- **nilprinia** *Prinia gracilis*, med underarterna *natronensis*, *deltae*, *gracilis*, *ashi*, *yemenensis*, *hufufae* och *palestinae*.
- **dvärgprinia** *Prinia lepida*, med underarterna *akyldizi*, *carpenteri*, *lepida* och *stevensi*. Arten är i genomsnitt den mindre av de två och därmed minst av alla prinior.

Två nya stenskvättor

Den isolerade populationen av stenskvätta i nordvästra Afrika urskiljs som en egen art, **atlasstenskvätta** *Oenanthe seebohmi* baserat på påfallande annorlunda dräkt hos hannen och även lätesskillnader. Den har kortare, mer rundad vinge, smalare svart stjärtband, mer vitt i pannan, bredare vitt ögonbrynstreck och framför allt svart strupe och undre vingtäckare. Även **basaltstenskvätta**, *Oe. warriae*, i Syrien och möjligen Jordanien, urskiljs som egen art, efter att tidigare ha betraktats som en underart till sorgstenskvätta *Oe. lugens*. Se mer om det i den fullständiga rapporten.

Arabsolfågel ny VP-endem

Abessinsk solfågel förekommer med två underarter på Arabiska halvön, *kinneari* i västra Saudiarabien och *hellmayri* i sydvästligaste Saudiarabien, Jemen och sydvästra Oman. De arabiska underarterna skiljer sig hos hannens dräkt från sina afrikanska släktingar genom mindre och mattare rött bröstband, mer utbredd och djupare blå färg på övre stjärttäckarna, och hos honor en mycket mörkare grå eller gråbrun dräkt. De är också tydligt större och har avvikande sång. Dessa ges därför artstatus, som **arabsolfågel** *Cinnyris hellmayri*.

Jemenjärnsparv försvinner som art

Jemenjärnsparv är enda endemiska arten för Jemens fastland, men genetiskt står den mycket nära svartkronad järnsparv, jämförbart med de två underarterna av svartstrupig järnsparv. Studier visar att jemenjärnsparv endast säkert kan skiljas från svartkronad järnsparv på något blekare grå krona och örontäckare samt något mindre storlek och att sången är i princip identisk hos de två. Dessa slås därför samman dem till en art, svartkronad järnsparv *Prunella ocularis*, med underarterna *ocularis* och *fagani*.

Gråhuvad sparv delas upp

Gråhuvad sparv i norra Japan, på Kurilerna och på södra Sachalin, *personata*, skiljer sig relativt kraftigt åt från fåglar på asiatiska fastlandet. Bland annat har hannen tydligt gult mustaschstreck, mer gult på undersidan och tydligt streckade flanker. Sången, som liknats vid sävsparvens, är mer monoton, med lägre tempo och uppbrutna kortare fraser. Genetiken visar att de skildes åt på gränsen mellan pliocen och pleistocen, i paritet med andra artpar med fastlands- och öformer som tristramsparv och blågrå sparv. Denna urskiljs därför som egen art, **ainusparv** *Emberiza personata*, efter en ursprungsbefolkning i området där fågeln förekommer. Inga fynd finns hittills i VP.

FLER FÖRÄNDRINGAR KAN läsas i den fullständiga rapporten, däribland uppdelning av turkduva, svartbent strandpipare och slaguggla. Där noteras också justeringar som namnbyte på indiansidensvans och gulstrupig stensparv, släktesbyte på rödkronad kungsfågel och palmduva samt omflyttningar i VP-listan efter de senaste rönen, exempelvis bland hönsfåglar, liror, tärnor, vadare, labbar, starar, trastar, sparvfinkar, piplärkor samt fältsparvar. Även förändringar bland underarter redovisas, hos bland annat myrsnäppa, stormfågel, trana och mindre lira.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

Gråhuvad sparv delas upp i två arter – på bilden en ainusparv.